

PREVENTIVNO KONZERVIRANJE – PREPORUKA ILI PROVEDBA?

mag. art. ANĐELKO KOVAČEVIĆ □ Arheološki muzej Osijek, Osijek

Preventivno je konzerviranje nezanemariv neizravni postupak kojim se osiguravaju optimalni uvjeti za očuvanje kulturnoga dobra (Vokić, 2007: 9.). Pritom nije riječ samo o osiguravanju povoljnih mikroklimatskih uvjeta u čuvaonicama i izložbenim prostorima nego i o pravilnom rukovanju, pakiranju i transportu te o pomnom praćenju stanja zbirka (Greeves, 1995: 3). Prema mojemu mišljenju, koje se ne zasniva samo na stečenom znanju nego i na relevantnom iskustvu, preventivnu zaštitu ipak ne može provoditi „svatko tko je o tome stekao osnovna znanja” (Greeves, 1995: 3). Ako bi zaista bilo tako, to bi utjecalo na cjelokupnost zaštite kulturne baštine koja ipak zahtijeva određena znanja, vještine i kompetencije (Vokić, 2007a: 246) koji moraju biti iznad „osnovne” razine. Dakle, to podrazumijeva specifično obrazovanje i stalno usavršavanje (Vokić, 2007a: 248) kako bi doista „svatko”, u svojem uže području rada mogao ispuniti svoje obveze u radu s kulturnom baštinom (Vokić, 2007a: 250-251).

Preventivno je konzerviranje zapravo vrlo bitan i složen proces u kojemu zaista svatko treba odraditi svoj dio posla jer će u protivnome taj neizravni postupak poprimiti obilježja izravnog postupka, tj. konzerviranja,¹ što, naravno, nikomu nije cilj, a još je gore ako moramo pribjeći takozvanomu „restauratorskom liječenju” (Greeves, 1995: 4).

Radeći kao muzejski konzervator-restaurator i surađujući s kolegama iz drugih ustanova, često sam se susretao i susrećem se s takvim i sličnim izazovima koje treba promptno rješavati radi očuvanja kulturnoga dobra. Pa iako prvi dio definicije preventivnog konzerviranja² nije zanemariv, meni je osobno „zanimljiviji” drugi dio definicije, koji se odnosi na manipulaciju kulturnim dobrima te će taj dio definicije biti u središtu ovog priloga.

Kada pojedini predmet kulturne baštine prođe cjelokupnu konzervatorsko-restauratorsku obradbu, konzervator-restaurator dužan je odgovornom kustosu pri predaji predmeta podnijeti izvješće koje treba sadržavati sve parametre o mikroklimatskim uvjetima u čuvaonicama i izložbenim prostorima koje treba zadovoljiti radi očuvanja stanja kulturnog dobra (Greeves, 1995: 3). Jednako tako, konzervator-restaurator u svojem izvješću savjetuje i kako poboljšati uvjete (o)čuvanja kulturnog dobra, što je predmetom već istaknutoga drugog dijela definicije preventivnog konzerviranja. Takvo je izvješće redovito sastavnim dijelom konzervatorsko-restauratorske dokumentacije u kojoj su zabilježeni i svi ostali relevantni podatci prema svim zahtjevima struke (Vokić, 2007a: 246-253).

Dakle, na prvi pogled ne bi trebalo biti nikakvih nedorečenosti ni izazova, ali ih ipak ima i oni su zapravo predmetom ovog teksta. Naime, što je bitnije: sama preporuka ili njezina provedba? Forma ili sadržaj? Zar *forma* (preporuka) ne bi trebala biti *platforma* za daljnje postupanje koje nadilazi „puku” preporuku ostvarujući je u cijelosti? Naravno, to je opet retoričko pitanje, ali ga svedjedno postavljam jer se u tom području ipak susrećemo s određenim izazovima. Drugim riječima, preventivno konzerviranje po svojoj definiciji ne obuhvaća ni postupke konzerviranja ni postupke restauriranja odnosno „restauratorskoga liječenja” (Greeves, 1995: 4), a to se ipak događa bilo zbog objektivnih, bilo zbog subjektivnih razloga. Pa počnimo redom.

Nitko ne dvoji da predmeti kulturne baštine nisu prioritetnom djelatnošću muzeja (Vokić, 2007: 10) – jer oni to jesu – ali bih upozorio na objektivnu činjenicu nedostatka kvalitetnih čuvaonica³ u hrvatskim muzejima⁴. To je prvi objektivni problem koji bi trebalo riješiti već prije osnivanja svakog muzeja. Naravno da „nedovoljno financiranje nije izgovor” (Vokić, 2007: 10), ali je ipak ograničavajući čimbenik koji nije zanemariv, osobito ako su potrebna veća ulaganja, i to u nekome razumnom roku radi zaštite kulturne baštine. Nadalje, slažem se s tvrdnjom da nijedan muzej u svijetu nema idealne uvjete za čuvanje svojih zbirka i da, jednako tako, ne postoje idealni zahvati ni uređaji kojima se mogu riješiti svi problemi (Vokić, 2007: 11), ali u tom surječu ujedno vidim potrebu drukčijega pristupa rješidbi takvih izazova.⁵

Iz svega je navedenoga razvidno da je odgovarajućim uvjetima čuvanja⁶ moguće preventivno zaštititi i očuvati većinu materijala kulturne baštine (Vokić, 2007: 12), ali bih se sada osvrnuo na drugi dio definicije preventivnog konzerviranja, odnosno na njezin manipulativni dio. Dakle, ovdje je riječ o izravnome ljudskom čimbeniku, koji je samim time subjektivne naravi i podložan svojevrsnoj *manipulaciji*. Naime, ne može se i ne smije se čuti da će, ako se nakon preuzimanja restauriranoga kulturnog dobra odnosno pri daljnjem rukovanju, pakiranju ili transportu što „dogodi”, restauratori to popraviti (Vokić, 2007: 10). To je jednostavno nedopustivo, a „događa se”!⁷ Za razliku od prvog dijela definicije, na koji se može do određene granice utjecati, u ovom je drugom dijelu definicije takvo što neodrživo jer sve ovisi o ljudskoj stručnosti, brzi i pozornosti pri rukovanju predmetima kulturne baštine. Ukratko, sve ovisi o razini svijesti. Konzervator-restaurator nakon cjelokupne obradbe pojedinoga kulturnog dobra, koja redovito obuhvaća i pakiranje, predaje predmet na daljnje postupanje svojim kolegama kustosima uz usmene i pismene napomene,

1 Postupkom konzerviranja, za razliku od preventivnog konzerviranja, izravno se zahvaća u materijal kulturnog dobra radi njegova stabiliziranja i usporavanja propadanja, najčešće unošenjem konsolidanta (Vokić, 2007: 9).

2 Ne slažem se s pojedinim autorima koji termin *preventivno konzerviranje* drže odveć „nespretnim” (Vokić, 2007: 9.) jer je, prema mojemu skromnom mišljenju, pridjevkom *preventivno* ipak „spretno” riješena svaka dvojba o čemu je zapravo riječ.

3 Pritom mislim na one čuvaonice koje opravdavaju svoje ime, odnosno u kojima se mogu osigurati traženi mikroklimatski uvjeti za pojedine zbirke. U protivnome je riječ o običnim spremištima (Vokić, 2007: 9).

4 Podatci poznati autoru.

5 Primjerice, zapošljavanjem obratovanih i sposobnih menadžera u kulturi koji će se moći nositi sa suvremenim izazovima na tom području, što, naravno, izlazi izvan okvira ovog članka, pa i struke u užem, stručnom smislu, ali je vrijedno skrenuti pozornost i na mogućnost takvog pristupa.

6 Čuvaonice i mikroklimatski uvjeti u njima.

7 Podatci poznati autoru.

preporuke i savjete u svezi s preventivnim konzerviranjem. No je li vrijednija preporuka ili provedba? Ili, što vrijedi preporuka bez njezina provedbenog dijela? Jer ako, unatoč svemu, imamo primjere u kojima se nešto „dogodi“ (Vokić, 2007: 10), postavlja se pitanje što se zapravo događa i zašto je tako? Jer ako je čuvanje kulturne baštine prioritarna djelatnost muzeja (Vokić, 2007: 10), ima li što bitnije od toga?

I na kraju, svima bih nama još jedanput postavio retoričko pitanje: preporuka ili provedba? Ili o tome nema nikakve dvojbe? Ja ne dvojim.

LITERATURA

1. Greeves, Margaret. Čuvanje muzejskih zbirki – Uvod u preventivnu zaštitu. Edinburgh: Scottish Museums Council, prev. Tomislav Pisk, MDC, 1995.
2. Vokić, Denis. *Preventivno konzerviranje slika, polikromiranog drva i mješovitih zbirki*. Zagreb: Hrvatsko restauratorsko društvo : Udruga za očuvanje i promicanje hrvatske kulture i umjetničke baštine Gradine i godine, 2007.
3. Vokić, Denis. *Smjernice konzervatorsko-restauratorskog rada*. Zagreb, Dubrovnik : K-R Centar : Udruga za očuvanje i promicanje hrvatske kulture i umjetničke baštine Gradine i godine : Hrvatsko restauratorsko društvo, 2007.

Primljeno: 14. lipnja 2024.

PREVENTIVE CONSERVATION - RECOMMENDATION OR IMPLEMENTATION?

The article takes up topics connected with preventive conservation, consequent on the perception of it being an essential component of not only the conservation-restoration profession but of culture in general. Without delving deeply into the issue, which would certainly result in deviation from the immediate area of his work, the author has drawn attention to some of the illogicalities that take place (Vokić, 2007: 10) that ought after all not to occur. For there is a discrepancy between the recommendations of experts in connection with preventive conservation and their practical implementation, which is in direct conflict with the priority mission of the museum – to preserve and protect. Attention then is drawn to the priorities of museums that ought not to be in question. On the contrary. For the umpteenth time, the need for the raising of the level of awareness of the value of cultural heritage that ought to be properly cared for and preserved is underlined. For this to be achieved, systematic and ongoing education of professional staff is needful, together with their collaboration for the sake of caring for the cultural heritage. This article is a modest contribution to these endeavours.